

El prelat-canceller se'n va

Feia molt de temps que s'havia perdut la mena d'aquells prelats ministres que varen donar a la història política figures com els cardenals Cisneros, Richelieu i Mazarino; però la nostra època, que ha presenciat tantes restauracions insospitades, havia de

Monsenyor Seipel a Ginebra

veure també la dels clergues polítics, i no a l'estil de Talleyrand com semblaria natural en temps de faccès revolucionaris, sinó a la vella manera, conquistant la direcció dels interessos temporals del poble per l'autoritat, aconseguida amb la possessió d'una dignitat eclesiàstica. Aquest és el cas de monsenyor Seipel, el canceller-president del ministeri austríac, que ha donat la nota sensacional de la política europea amb l'anunci de la seva dimissió.

Aquesta dimissió era inesperada en els centres de la política internacional. Inesperada i temuda. L'Àustria és un dels punts flacs de la pau d'Europa, per l'amenaça permanent d'una fusió amb Alemanya, l'Anschluß, que tots els pobles nascuts o engrandits pel desmembrament de l'Imperi austríac consideren com un perill molt greu per a la seva existència. I monsenyor Seipel donava una sensació d'estabilitat de la situació actual que, si no feia impossible amb el temps aquella fusió, permetia l'illusió d'allunyar-la fins a un moment que resultés inofensiva per a la pau. És natural que la notícia de la seva separació del govern hagi vingut a trastornar la tranquil·litat relativa d'aquest problema inquietant.

Però sembla que a l'interior del país la dimissió de monsenyor Seipel era cosa prevista i gairebé inevitable. Tothom sap que el prelat-canceller és el líder del partit social-cristià que es parteix amb els socialistes, gairebé per meitat, els vots del poble. El partit de monsenyor Seipel només compta amb dos vots de majoria: són el dotze diputats pangermanistes de la minoria, partidaris decidits de la fusió amb Alemanya, els qui tenen a la seva mà la vida del ministeri en totes aquelles qüestions que fan impossible l'acord entre els dos grans partits.

L'habilitat de monsenyor Seipel ha salvat aquesta situació en moments ben difícils; però ara es planteja un ple que l'hi fa impossible. Es tracta de resoldre el problema dels lloguers, que és d'una importància cabdal pels socialistes, tema únic de les darreres eleccions en les quals varen obtenir la quasi totalitat dels llocs de la municipalitat de Viena. Els lloguers són tan baixos que pràcticament no representen cap renda pels propietaris; i en canvi, el municipi vienès cobra un fort impost d'inquilinat que destina a la construcció de barris sencers de cases barates. Parlar d'augmentar els lloguers, tal com demanen els propietaris, és trastornar tot el sistema municipal dels socialistes de Viena i és impossible que aquests s'hi avinguin. Però monsenyor Seipel, que podria donar la batalla comptant amb els vots dels pangermanistes, es troba amb la resistència d'aquests, que no li perdonen, entre altres concessions fetes de grat o no a la causa de la pau d'Europa, la seva al·lança amb els socialistes, quan la darrera elecció de President de la República.

Monsenyor Seipel se'n va. És possible que quan surti aquest número al carrer, resulti que s'ha trobat la manera que no se'n vagi. Però és igual. Monsenyors dels que tornen.

Encara que com home d'Església, no sol inspirar una confiança excessiva amb la seva política pacifista i de liberalisme parlamentari, s'ha de reconèixer que entre la mena de gent que ha sortit a governar després de la guerra és dels que ha quedat millor. No es pot negar que fa bonic, entremig de l'histrionisme polític de tants colors que es disputa l'atenció del públic, veure aquest home refinat, subtil, sense un mot fora de to, sense un gest teatral, d'aparença humil, però ple d'habilitats i d'astúcia i al mateix temps d'una energia inflexible.

A Ginebra té moltes simpaties. Tothom recorda que en les hores difícils de la misèria d'Àustria, va anar, barret en mà, a trucar a les portes d'amics i d'enemics, i de tal manera va saber expressar, amb el dolor del vençut, la revolta continguda d'un poble desesperat, que la Societat de les Nacions va fer de la restauració econòmica d'Àustria el seu primer compromís d'honor,

i les grans figures de la diplomàcia l'han acollit amb molt respecte.

De totes maneres, no és un home que es deixi veure massa clar. Ha demostrat en la política interior d'Àustria una empena, i en certs moments una audàcia, que fa dubtar de les seves ambicions. Quan, ara farà dos anys, l'extremisme revolucionari va voler destruir, amb la provocació d'unes jornades sagnants, l'obra reformista del socialisme vienès, representada per l'alcalde Seitz, el canceller prelat, oblidant per un moment tota preocupació partidista, va respondre amb una defensa tan enèrgica de la ciutat, que la revolució no va poder durar més d'una tarda, però després va deixar dir que tota la responsabilitat de la provocació era dels socialistes que n'havien estat les víctimes. I ara, aquest any passat, quan els feixistes varen organitzar una manifestació patriòtica en el centre industrial de Wiener-Neustadt que els socialistes varen pendre com una declaració de guerra civil, va deixar fer sense immutar-se. Alguns personatges catòlics i el mateix líder socialista Seitz varen anar a demanar-li que prohibís la manifestació de les milícies feixistes per a evitar una topada tràgica amb les masses obreres que sortirien armades; però monsenyor Seipel es va mostrar inflexible, sostenint que uns i altres eren lliures de manifestar-se com volguessin i que ell diria l'última paraula si la pau era torbada. ¿Hi havia en aquesta actitud de governant liberal el desig secret d'afavorir les milícies feixistes en un conflicte armat amb les masses obreres? Un pacte previ entre els partits, una mena d'armistici entre els dos exèrcits, va deixar sense resposta aquesta pregunta que és encara motiu d'angúnia pel futur.

Sigui com vulgui, aquest monsenyor és algú. Ara mateix ha tingut el gest d'anar-se'n sense fer petar les portes ni pronosticar desgràcies. No demana la dissolució ni la suspensió del Parlament. Diu que se'n va perquè no vol ésser un obstacle a una possible coalició dels partits populars. Mi-

La manifestació de Wiener-Neustadt. A dalt: Les forces populars. A baix: Les forces de Monsenyor

llor per ell si no el necessiten; però si el demanen tornará. Tot això és de bon gust. Tant si dissimula una ambició, com si parla amb lleialtat, s'ha de reconèixer que entre la gent nova no n'hi ha gaires d'aquest to. Ha sortit en general un plebeisme tan tronat, que la distinció de monsenyor Seipel el fa estimable encara que sigui un enemic.

Els dijous blancs

Conceptes còmodes

Com que la majoria de la gent són amics de les simplificacions, els conceptes amb majors capacitats de popularització són els més simples, que es copen més amb un cop d'ull, entenedors per a tothom. L'exactitud, naturalment, resta en un segon pla, i de vegades molt més enrrera encara.

Els que no creiem que les coses siguin tan senzilles, ens alarmem així que veiem conceptes massa simplistes. I molt més encara quan són conceptes que s'apliquen a una cosa tan complexa com tot un poble.

D'una aplicació així neixen idees tan esteses com, per exemple, la de l'Espanya de pandereta, d'una tan gran difusió universal que les més pronunciades propagandes no han pogut encara desarrelar del pensament de la majoria d'estrangers.

Estem segurs que els que vinguin per l'Exposició, tot i adonar-se que tenim un port amb grues elèctriques, trens elèctrics, tallers de maquinària, quartes parts de gratacels, autos de lloguer, cocktellers, orquestres de jazz, metropolitans, toxidòmans i altres coses tan modernes com les que acabem d'anomenar, compraran un *souvenir* consistent en unes banderilles tacades de la sang de la gallina que ha tirat a l'olla la mestressa de la botiga, una navaja d'Albacet amb un «Biba mi dueño» a la fulla i un romanso sobre el gamot vil donat a un bandit generós.

Es una fatalitat contra la qual potser no hi ha res a fer.

Cal dir, però, que en molts països circulen opinions, respecte d'altres països, tan còmodes, i igualment inexactes, que la de l'Espanya de pandereta.

Gran part de pel·lícules americanes, per exemple, són d'allò més a propòsit per donar dels Estats Units una idea bon xic especial. Cuitem a afegir que quan els americans les fan i les escampen pertot, senyal que no els sap massa greu el concepte que a l'estranger pugui formar-se de llur país; o bé saben que cal donar per la banda als clients, allò que en català diem: «afarta'm i diga'm moron».

Un temps foren els films de cow-boys, bandits, assalts de diligències, mestresses de poble càndides i verges que fan girar en rodó la conducta dels més empedernits assassins i jugadors, xerifs alhora legislatius i executius, etc., etc.

Ara, seguint els ensenyaments del cinema, al qual som assidus baldament només sigui per portar la contrària a Ramon Rucabado, l'americà és un home que vesteixi si fa no fa com nosaltres (una mica millor i tot; però és que nosaltres no som actors), guia auto propi carrossat en *roadsters*, es casa i descasa amb molta facilitat, no se sap ben bé de què viu, sopa en un restaurant amb «dancings-girls» que ensenyen les cames i es fa uns tips terribles de telefonar i ésser telefonat.

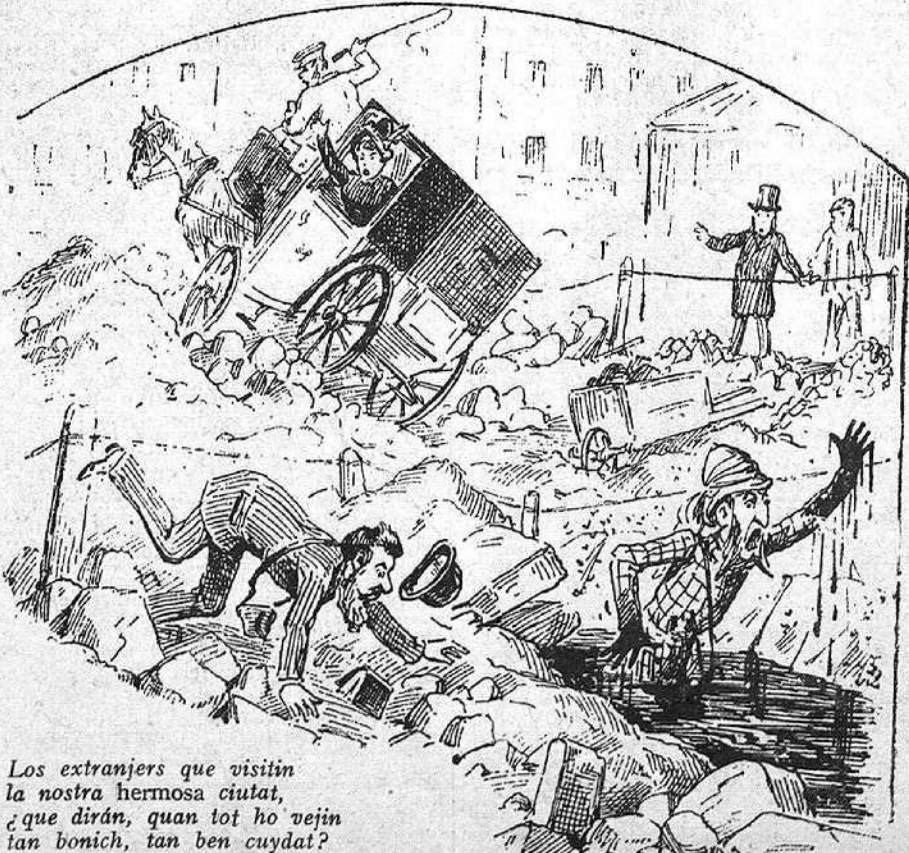
Un altre país que entre nosaltres perilla també d'ésser víctima d'un concepte divertit, és la Grècia clàssica (entenent per clàssiques, simplificant a repel·la la història, totes les èpoques fins a Constantí).

Sembla, doncs, que els grecs eren uns senyors que recitaven poemes i discutien de filosofia i reidricia d'un cap del dia a l'altre, eren molt esportius i molt artistes, tenien unes ballarines ewrltímiques molt clàssiques, unes cortesanes més saberudes que un doctor en filosofia i lletres dels nostres temps, amb l'avantatge d'ésser més divertides, i un Olimp ple de déus molt trempats i barriuts. Res, el poble, més feliç de la terra... sinó que les coses, en realitat, anaven d'una manera molt diferent.

Més val que no ho posem en clar: haurem de pedantejar, i no és cosa que ens provi, i, a més a més, la demolició de mites és una tasca que no agraeixen ni els que en surten beneficiats.

ONE

LA BARCELONA DELS NOSTRES PARES

Los extranjeros que visitan la nostra hermosa ciutat, ¿que dirán, quan tot ho vejin tan bonich, tan ben cuidat?

(De L'Esquella de la Torratxa, núm. 481, 21 - IV - 1888.) [Vegi's l'article sobre Rius i Taulet, de la pàg. 3.]

Les autocràcies foren la guerra; segueixen essent-ho...

Marcel·lí Domingo, La guerra i la pau. (Vegi's pàg. 3.)

MIRADOR INDISCRET

La recerca de la paternitat

Aquesta secció d'indiscrecions, per dir-ho amb una frase esdevinguda popular d'ençà que el popular empresari Pepe Chil la féu imprimir en els seus cartells, ha obtingut uns èxits que sorprenen la mateixa empresa.

Però no volem envanir-nos-en, perquè hi ha tanta gent a repartir-se aquest èxit, que en toca una petita part per individu.

Aquesta secció és, com les seccions així ho són pertot, obra de moltes mans. I, no obstant, hi ha qui ha parlat explícitament del «redactor» d'aquesta secció, i algú, encara més insidiosament, que ha atribuït la paternitat de les notes que hi publiquem, al director de MIRADOR.

Gairebé ni cal desmentir-ho. Sense cap necessitat d'estar versat en l'establiment i crítica de textos, hom endevina tot seguit la variadíssima procedència d'aquests ecos; hi endevina, impremeditadament i tot, una varietat d'estils que, de fluir d'una sola ploma, farien el seu possessor el pastixista més hàbil del país.

La nostra ignorància

D'un article molt important del senyor Sunyol i Garriga aparegut a *La Nau* de divendres passat:

«Diran que ell és un home hàbil (aquest mot el pronunciam amb un somriure promotor de tota mena de malícies). Que és un home «amaquiavèlic» (sense, però, que molts sapiguem qui era el Príncep de Machiavel).»

Desgraciats de nosaltres, tampoc sabem qui era el Príncep de Maquiavel. Hem llegit el llibre monumental d'Orestes Ferrara sobre el famós florentí, i ens hem quedat a les capses: Ferrara tampoc ho sap.

Hi ha Llor i Llor

Vida Lleidatana és una revista molt simpàtica, qualitat que no constitueix cap impediment per a la fal·libilitat. En el seu darrer número atribueix a Josep Llor, autor de *La Lliçó de la Història*, la novel·la *Tàntal*, de Miquel Llor.

El primer barret de palla

Són molts els que senten una certa curiositat de constatar cada any el primer barret de palla que apareix a la ciutat. Generalment, val a dir-ho, el propietari de l'esmentat barret és un desconegut. No recordem, fins avui, que cap any l'individu que hagi donat aquesta nota estrident, fos una personalitat. Però enguany podem remarcar l'excepció. El primer barret de palla l'ha lluit el senyor Joaquim Pellicena i Camacho. I ja posats a sortir de la vulgaritat, cal fer constar que el primer barret estueneu no ha aparegut un matí de sol al Passeig de Gràcia, ni una tarda a la Plaça de Toros. Res d'això. El director de *La Veu de Catalunya* va exhibir dissabte passat, a quarts d'onze de la nit, davant la desapareguda estació de Sarrià, una magnífica paiola amb una cinta de colors violats que trencaven el cor.

Les habilitats de Josep M. Pi i Sunyer

Igual que un soldat que en allistar-se a l'exèrcit de Napoleó ja portava el bastó de Mariscal a la motxilla, en entrar a formar part de l'exèrcit del per-molts conceptes Excel·lentíssim Ajuntament de Barcelona, En Josep M.^a Pi i Sunyer portava ja a la butxaca la ploma de Secretari de la Corporació.

No ho és, encara, però ho serà! És quelcom fatal.

Les dots de simpatia que feren d'ell la nineta de l'ull de la situació passada, el nen mimat de la present i l'indispensable de la futura, li ofereixen totes les possibilitats.

Demés, és un lloc que no pot pas ésser més indicat per a un home de tan múltiples qualitats i sabers, que de la mateixa manera que fa uns pressupostos o una memòria confidencial balla impecablement un tango...

Era una nit xafogosa del mes d'agost, a la terrassa del Club Marítim de Roses.

Nombre d'estuejadors dormiten pels còmodes seients de vimet, gaudint de la placidesa de la nit. Sobtadament esquinquen el silenci les veus, els riures i els espiquets femenins d'un nombrós grup que emergeix de la foscor, de cop animada pels blancs pantalons i els *suetes* multicolors.

— Ja tenim aquí la tribu de «Ven-i-balleu»! Adéu tranquil·litat — murmura. En Panxo Rahola, gran amant de la quietud.

Efectivament: en arribar la remorosa comitiva, capitanejada pel futur secretari barceloní, tot va enrenou, s'empenen els adormits, s'aparten les taules, s'arreglen les cadires, i, en un dir amén, el fonograf presideix un semicercle de caparrons de formoses xicotes que il·luminen la nit amb llur alegre xerradissa.

— Josep Maria, el tango! El tango, el tango, Josep Maria! — criden les veus cristallines.

Es dispara el disc i En Josep M.^a Pi i Sunyer entra en el cercle donant el braç a una gentil senyoreta.

No mentia la fama!

Oh! Quina elegància de línia, quina gràcia en el moviment, quina harmonia en les poses, quina suavitat de cadències, quins eürítmics gronxaments! Un xardorós aplaudiment coronà la darrera figura del tango.

— Molt bé, molt bé!

— Quin art! Quina meravella!

— Millor que cap professional!

— Oh, sí — exclamà una veu molt clara dominant l'afectuós tumulte. — Aquest Pi i Sunyer sempre ha estat un mestre, en això de ballar al so que toquen!

Han plantat la llufa a «La Noche»

La *Noche* de l'altre dia publicava amb unes grans titulars:

«Un caso extraño de antisugestión. Un doctor austriaco sueña que cae desde una ventana y se le encuentra muerto en el lecho»

«Viena, 3. — En los medios científicos austriacos se ha difundido un caso extraordinario de autosugestión ocurrido estos días. El doctor Laufengarni, que se hallaba haciendo un viaje, apareció muerto en el hotel del León de Tollendorf. El cadáver estaba sobre la cama del hotel y la puerta se hallaba cerrada por dentro, quedando descartada, por consiguiente, la hipótesis de un crimen. Además, se halló la habitación en orden perfecto, sin que hubiera la menor señal de lucha.

«El resultado del informe de los médicos indica que las heridas del doctor, que son de carácter mortal de necesidad (la mandíbula rota y fractura de la columna vertebral) se las había producido la víctima soñando que caía sobre el pavimento.»

Deixant a part l'errada del caixista que posà antisugestió per autosugestió, de la publicació d'aquesta guatlle se'n diu poc o molt viure als lílms i tenir una bona fe de ca l'ample, puix que arribar-se a creure una semblant nova i encara pensar que els lectors s'ho empassaran acredita el redactor que l'ha donada.

Aquesta notícia, per aquell procediment tan planer de la traducció del diari francès adquirit a la Rambla, ha anat a parar a les caixes de *La Noche*. Però el redactor que se'n va enamorar no devia saber que a França fan els Innocents el dia primer d'abril, data en la qual els periòdics serveixen als seus lectors el clàssic *poisson d'avril*, que és com la innocentada del nostre país. I aquesta nova del senyor que tot dormint es trenca la biga de l'esquena i les barres només que per autosugestió, aparegué en un diari francès el dia del *poisson*.

Per fer-se agradable al subscriptor

El *Mati* ha estrenat la seva balconada a la Rambla de Canaletes. Si no surt, de moment té un rètol de cara als que passen per la Rambla. Color de rosa tot tendre, amb unes cenefes de paper retallat. És un color molt adient a un periòdic catòlic, al qual la seva religió no permet d'enfurismar-se. Però els d'El *Mati* no han cultivat solament el bon aspecte del balcó. Entreu a l'escala per on se puja al pis que El *Mati* té llogat, i heu de desfilir per entre una doble renglera de col·legials amb cara d'àngel, vestits de primera Comunió. La casa Pantaleoni, propietària dels aparadors, hi col·labora sense voler. El bon catòlic enfocara l'entrada de la casa d'El *Mati* disposat a subscriure's per un trimestre, però, entenit de la visió d'aquells marinerets tan gentils amb l'uniforme del dia més feliç de la seva vida, en arribar a dalt se subscriurà per un any. Després, un cop al carrer novament, amb aquella satisfacció del deure acomplert, segurament entrarà a ca l'Esteve Riera (instal·lat en els baixos de la casa) i demanarà una llitura de borregos del Sant Pare. I segurament serà un home completament feliç.

Per no descompondre's la figura

L'anècdota que anem a explicar data d'alguns anys, del temps que el Círcol Artístic era a la Rambla de Catalunya. Un dels protagonistes ja és difunt: el pintor Francesc Vayreda, perdut aquest hivern, en plena maturitat pictòrica, per a l'art català.

En Vayreda, sortint del Círcol, tirà Rambla de Catalunya amunt. D'un tros lluny veia venir un personatge amb bombó, ulleres de carei, corbata de plastró, jaqué, pantalons de «corte», sabates de xarol, guants de gamusa i bastó de malaca amb puny d'or. El reconegué aviat: era l'escultor Borrell Nicolau, que aquell temps anava tan mudat com ara hi va el pintor Duran-Camps.

En Vayreda anava per saludar-lo, però En Borrell Nicolau passà, amb un aire molt important, sense contestar.

— Bah! — pensà En Vayreda — no et deu haver vist.

Però l'endemà, al Círcol, En Borrell Nicolau se li acostà i li diu tot satisfet:

— Eh, que t'...eia goig, jo, ahir?

Una conferència concorreguda

Després que el poeta Sebastià Sánchez-Juan hagué publicat el seu segon llibre, *Constel·lacions*, sentí una forta pruija de donar conferències. N'anuncià, entre altres, una llarga tanda, que devia anar desenrotllant en un centre del Poble Nou.

A la primera hi assistiren una vintena de persones. A la segona, però, en fallaren dinou. Havia passat l'hora de començar i l'auditori es componia de Miquel Clivillé, amic del jove poeta.

Però Sánchez-Juan, que és home que sap complir amb els deures morals, encolomà al seu amic tota la conferència.

Així els periòdics pogueren ressenyar, amb més justícia que mai, l'aplaudiment unànime i absolut de la concurrència.

La prosa és més barata que el vers

A propòsit d'aquest mateix llibre de Sánchez-Juan, un venguer a qui fou proposat de comprar-lo, veient-lo tan prim i amb tant de blanc escampat per les pàgines de versos, exclamà:

— Tres pessetes, un llibre amb tan poca lletra? Per tres pessetes puc tenir una geografia amb mapes i tot!

Eloquència barcelonina segle XIX

D. Andreu de Sart i D. Francesc Rius i Taulat eren els dos barcelonins més bells parlaires de la seva època. Conreaven ambdós el gènere grandiloqüent en tota la pompa provinciana. Els barcelonins aplaudien.

I, vet aquí que una vegada, van trobar-se contrapuntats els dos. D. Andreu de Sart tenia de parlar primer; i ho va fer d'una manera tan aparatosa que semblava impossible que l'altre li pogués superar el truc.

— Pim! Pam! Pum!... — va exclamar — ...Ain suenan en mis oídos los cañonazos de las escuadras...

Però D. Francesc va guanyar la toia entre l'estupefacció i l'entusiasme de l'audi-tori.

Senzillament, va començar així:

— Alto! Alto! Alto!... Muy alto es el honor que me cabe al tener que responder...

Això ens ajudaria a comprendre com el Palau de la Música Catalana representava un notable avenç de bon gust, i que, en realitat, fins avui no comencem a tenir un cert vernís de naturalitat i de bon sentit.

Castellar a Barcelona

La vinguda de Castellar, l'any 1888, va despertar tot seguit la curiositat dels amics de l'oratori i de la massa en general. Castellar, en un gran mifing al Novetats, va dissertar, llargament i florida, sobre la qüestió del sufragi universal. Ovocions, ovocions, ovocions...

L'orador vomitava serpentes, flors, piules, coets i rodes de focs artificials. Era una prodigiosa selva de metàfores, projectades entre aplaudiments gestos oratoris dels braços i de tot el cos. Castellar semblava un posseït que anés creant un món de paraules virolades i explosives.

A la sortida de l'acte, uns xavalets venien ja els diaris amb el discurs pronunciat. Tot havia estat un magnífic joc histriònic, que dava la il·lusió d'una realitat.

Però hi havia una cosa admirable. Per ci per la dels exemplars del discurs hi havia aquelles notes entre parèntesis que diuen «Aplausos», «Grandes aplausos», «Grandes y prolongados aplausos», «Los aplausos no dejan oír las últimas palabras del orador», «Ovoción».

I bé, doncs: Castellar no havia equivocat ni una d'aquelles acotacions. Havia previst exactament les dosis d'entusiasme del públic.

Quan s'es tan bon histrió, fins es pot fer un xic de profeta dels de veres.

Un financier

A la llibreria Catalònia entra un home pobre, pobrament vestit: s'atansa al primer dependent i li diu amb un cert balbuceig: — L'últim llibre d'En Cambó... del senyor Cambó... La valoració de la pesseta... quant val?

Esguardant esborronats l'economista que acaba de revelar-se'ns.

El dependent li fa:

— Cinc pessetes.

I el pobre:

— Passaré d'aquí una estona.

És que va a buscar les cinc pessetes que té colgades en un recó o a ventar-se un tret al cap perquè no té ni cinc pessetes, i llavors no aprendrà mai de fer-se ric?

Accidents del treball

El cronista de boxa de *La Vanguardia* deia que la mort de Perazzo (de la qual parlem en tercera plana) tenia la mateixa importància que un accident del treball qualsevulla, com el del manobre que cau d'una bastida, l'electricista que s'electrocuta amb un cable d'alta tensió, etc.; fins parlava dels que rellisquen amb pells de taronja.

L'únic avantatge d'aquesta pensada fóra que la família percebes indemnització.

No sabem si En Sabater Rosich va convèncer algun lector. Per de prompte, a qui no convenceré fou al comte de Godó, el qual significà al director de la secció esportiva el marcat disgust amb què havia vist la publicació de la desgraciada nota del redactor de boxa. Resultat: la cessantia.

En Sabater Rosich pot aconsellar-se pensant que això és, també, un accident del treball.

La glòria i els anys d'En Borràs

L'Enric Borràs gaudeix aquests dies dels reflectors de l'actualitat: Els llors, les pessetes i els cacauets del Teatre Nou; una biografia novellada; la *rentrée* a Novetats per a estrenar el gran paper que havia fet el Mestre Vives per a... la Membrives, etc., etcètera.

Però això no és res amb la glòria que coparà l'Enric en passar a la història com la nostra Ninon de Lenclos.

— No! — li deia un amic —, no cal que s'escarrassi En Russinyol dient que tens un any menys que ell! Ahir et vaig veure saltant damunt la taula en *Terra Baixa* igual com trenta anys enrerà!

— Igual! Igual! — contestà malencònicament En Borràs —. Amb la sola diferència que cada any he de fer escurçar un xic les potes de la taula.

Ben mirat...

Parlaven en una penya de la fidelitat conjugal: la conversa tendia a pujar un xic de nivell i un dels concurrents feia observar que no hi ha cap motiu per a la riota que sempre envolta la víctima-marit.

Tothom va assentir-hi, i un va plasmar la idea en una frase plena de seny:

«No ho és tothom qui vol».

Com ho miren les sogres...

La contrapartida de l'anècdota que acabem de dir, és aquella conversa de saló tinguda entre una senyora algunes vegades sogra i la mestressa de la casa.

La mestressa va preguntar-li per les filles. — La gran és casada amb un xicot de tots els mèrits: diners, bon cor, religió, bon caràcter, etc.; la mitjana té un marit treballador i que no surt de nits.

— Bé — féu la mestressa de la casa — i la petita, que no me'n dius res?

La visitant va arrufar el nas i va dir amb una certa pena:

— El marit de la petita, la pobrissona, ens ha sortit b..... Històric.

Notes del local, les senyoretes i els clients

— I on anirem ara?

— Em sembla que el millor que podem fer és arribar-nos fins a l'Excelsior...

Està clar. El millor que es pot fer, d'una a dues de la nit, és anar a l'Excelsior. I en dir això, ben entès, parlo de la gent que no els ve d'un pam, d'aquells que a les nou del matí no els esperen a cap banda. Tireu Rambla avall, si us plau, amb un pas calmos, que a aquestes hores no està ben vist d'anar gaire de pressa. Davant de l'Excelsior hi ha uns quants taxis parats. Els xòfers han baixat, i fan broma davant la porta de l'establiment. Riuen fort i s'agiten alegrement dintre dels uniformes color de mosca vironera. Més amunt o més avall de la parada, sempre hi ha un parell de cotxes ripolinats, com un anunci de gran magazine, que fan olor de gíglol.

El petit hall de l'Excelsior. A l'esquerra, el guardarroba, amb un empleat darrera del taulell. Aquest senyor sempre està de mal-humor o reparteix les peces de roba entre la clientela amb el mateix posat absent del ciutadà que tira pa a les oques. A la dreta hi ha un notable mirall que ha reflectit els últims vestigis de coqueteria matinal de tot el bo i millor de Barcelona.

Tres graons, un encafitat vermell, uns cortinatges vermells, i ja hi som. Per entendre'ns, direm que l'Excelsior té una forma rectangular. Hi ha la planta baixa, que és allà on es fa la festa, i un primer pis on hi van les persones que tenen compromisos. Posats allà dalt, es fan la il·lusió de que no els veuen. Els ferros de la barana representen per a ells el límit material entre una cosa tan vaga i imprecisa com és la moral pública i la moral privada...

Mentir-les si diguéssim que és trist. L'allegria i la tristesa, en aquest cas, no depenen de l'establiment. És un mateix que se l'ha de portar, de la mateixa manera que es porta la corbata i el relloget. Quan un home està realment decidit a divertir-se, s'hi diverteix a l'Excelsior. Em direu que si tan ben disposat està, també es divertirà en una reunió de Teatre Intim. I jo us diré que no. Per què? Hi ha coses que no val la pena d'explicar-les.

L'Excelsior és, actualment, la realització més aproximada de cabaret que tenim a Barcelona. Corre la broma de que el seu públic és un públic distingit. No m'atreveiria pas a firmar-ho. La distinció d'aquesta clientela és d'una mena especial, que no molesta a ningú. S'ha de venir molt de fora per a trobar-vos desplaçats en aquella casa. Seria difícil d'averiguar si les concessions d'aproximació les han iniciat els senyors oficialment distingits o els altres. El fet és que s'ha arribat a un punt just d'entesa cordial i el smoking acabat de sortir del Liceu no desentona al costat de la corbata de llag fet del propietari de Berga.

— Vaig ben vestit per anar a l'Excelsior?

— em preguntava un dia, un conegut.

No vaig saber què contestar-li. Dir-li sí o no, representava reconèixer una mena de línia divisòria de l'elegància que jo em guardaria prou d'establir, sobretot per aplicar-la gratuïtament a una casa on no hi tinc interessos. Per altra banda, per les taulas de l'Excelsior hi he pogut veure uns magnífics exemplars d'inelegància. Un dia, recordo que em vaig fixar amb dos tipus singularíssims. Era evident que venien de fer algun assassinat. Què esperen — em vaig preguntar — per a fer servir aquell cartellet que hi ha a la porta: *Reservado el derecho de admisión*?

Més tard, he pensat que potser el guardaven per tal d'aplicar-lo a algun comentarista que escrivi sobre la casa una literatura massa carregada. Dissimulin...

La decoració de l'Excelsior és idea de l'Olaguer Junyent. Unes boniques pintures per les parets, un gran nombre de columnes que no ens atreviríem a qualificar d'esveltes i, en general, una estimable discreció. Tot plegat, però, una mica d'avant guerra. Al mig de la sala hi ha la pista per ballar. En general, s'hi balla molt i s'hi balla bé. De vegades, però, ve la nota grotesca d'un matrimoni alemany, que no s'adona que ha canviat de clima i llavors, el parquet, que és de color de palla, si gosés es tornaria vermell.

Els estrangers que van a l'Excelsior són

molt més estrangers que els altres. Són més rossos, estan més vermells i tenen un desprec pel ridícul molt remarcable. La gent del país més aviat es distingeixen per una mena de pudor que els priva de fer moltes ximpleries, mentre que els estrangers, com que a Barcelona no hi tenen res per perdre, tiren al dret i sempre troben un auditori disposat a admirar-se.

La cosa que té més caràcter de l'Excelsior és el taulell que hi ha al fons. Els tamborets que hi ha al seu davant tenen l'alçada precisa per tal que les cames de les noies puguin lluir-s'hi fins un punt just de picantor i perquè els clients una mica entrats en anys, al pujar-hi no hagin de posar massa en evidència la seva lamentable agilitat. Aquest taulell representa una mena de fira de la vanitat. Els minyons més brillants hi prenen seient i des d'aquella alçada, les seves mirades mortíferes dominen la sala. Els bons senyors que tenen una senyoreta retirada, tremolen quan es miren aquella renglera de caps lluints i clenxinats. Entre aquells joves cinematogràfics sempre s'hi deu trobar l'altre...

Entre els dos taulells hi ha un corredor que porta als serveis de «lavabo». Ja em perdonaran els lectors si parlo d'aquestes intimitats, però és que aquest corredor representa un paper importantíssim en les activitats de la casa. Allí s'hi ha organitzat, durant anys i anys, tots els projectes d'adulteri que després han lluit amb gran pompa la gent més notable de la clientela. Un dia, vaig dir a la dona encarregada dels «lavabos»:

— Seria interessant de fer un interviu amb vostè...

— Ai, senyor, — em va contestar —, més val que ho deixem córrer. Vostè i jo ens hi jugaríem el pa...

Parlar de l'Excelsior i no parlar de la senyora Carlota, fóra tan imperdonable com parlar de la senyora Carlota i oblidar-se de l'Excelsior. Mentre l'establiment és obert, la veureu asseguda a la «seva» taula, mirant-se l'espectacle amb un aire cansat i fumant els seus estimats cigarrets de pesseta. És una dona alta, grossa, més aviat vella que jove. Diuen que havia estat molt bonica. Ara es dedica a fer de refugi per tota la gent que van perduts per l'establiment. La senyora Carlota és la diplomàtica de la casa. Fa presentacions cerimonioses, sap el com i el què de tothom. Com més va, però, els temps es van tornant dolents i els seus preciosos serveis cada dia són menys sollicitats. La moralitat ambient s'ha anat afuixant com una goma i la gent ja no tenen escrúpols a arreglar-se les coses personalment.

La senyora Carlota, posada en mig del soroll del jazz i de la coloraina dels cocktails, representa el record vivent d'una època galant que ja se n'ha anat. Ara posa la seva experiència a disposició de l'època present. La senyora Carlota està perfectament desenganyada de tot. Sap massa coses, ha vist massa coses perquè li quedi esma de cultivar cap mena d'optimisme.

— Desenganyis — ens deia una vegada —. La vida és com una escala de galliner: curta i plena de... porqueria.

De vegades es deixa caure a l'Excelsior algun matrimoni barceloní. Si són coneguts, el marit us mira amb un aire molt intel·ligent, com volent dir-vos:

— Mireu si en sóc de modern...

Francament: ens sembla que no hi ha de què. A l'Excelsior, com abans a la Lliga, hi cap tothom. En general, l'atmosfera que s'hi respira és d'una gran bona fe. Les noies de la casa, si hi teniu confiança, de seguida us parlen del seu fill i us ensenyen el retrat amb el vestit de la primera comunió. Parlem de les noies del país, està clar. Les franceses ja la saben més llarga i dominen perfectament l'ofici. Són molt educades. Us parlen d'art, de literatura i de les idees generals. N'hi ha que són més refinades. Una d'elles, ens deia una vegada, per la nit de Nadal:

— Estic aquí perdent el temps, i pensar que si ara fos a París estaria fent el *veuil·lon* amb Pierre Benoit...

De totes maneres, encara que no hi ha

L'APERITIU

El gat dels escenaris. — A tots els escenaris del món hi ha un gat. És un gat que de dia dorm, de vegades, dins d'una corona de cartró, de vegades damunt d'una mata de farigola feta amb paper retallat i enganxada en un llistó de fusta, de vegades — el molt poca-vergonya — dintre aquelles cassoles de metall i vidres de color, folrades d'una roba trista, que les dansarines d'una certa edat es col·loquen als pits, per fer veure que són unes sultanes.

El gat dels escenaris viu de nit, com els grans calaveres, menja alguna rata, menja una mica d'aigua-cuit, menja de vegades algun llonguet de pasta d'aquells que fan servir en les comèdies d'alta societat, quan presenten un sopar de senyors. Però tot això al gat dels escenaris no l'alimenta. Sempre hi ha una ànima bona que es cuida d'ell. Aquesta ànima bona acostuma a ésser una característica plena d'escrúpols i d'idiilis. A l'hora de l'assaig li porta un farcellet amb un tall de pilota freda i dues cues de verat. De vegades no és cap actriu, sinó que és la mare o la tia d'un galan jove, i molt sovint la que acostuma a fer de protectora del gat dels escenaris és una *habilleuse* que viu sempre molt lluny del teatre, que passa una misèria negra i té una filla de quinze anys amb atacs epilèptics.

Al gat dels escenaris generalment no el pot veure ningú, acostuma a tenir tots els vicis i totes les malalties dels gats reunides en un sol individu. El personal de fusteria del teatre, i tots els que pugen i baixen telons, són enemics personals del gat, el tracten amb una ferocitat il·limitada, no hi ha cap gat d'aquests que tingui totes les costelles senceres i tingui tots els pèls que ha de tenir.

S'ha de confessar que el gat dels escenaris és en general mala fatxa, brut i tronat i sense cap mena de solta; sembla fet amb retalls de decoració vells i amb totes les sobres dels pèls que els còmics es posen a la cara al moment de caracteritzar-se; jo he conegut algun gat d'aquests que al passar-li la mà per l'esquena m'ha semblat tocar una perucca que vaig veure en una comèdia de «centro moral», d'aquelles comèdies en les quals només surten homes que sempre ploren i fan una amanida cada dos per tres.

El gat dels escenaris és d'una impertinència insultant; en les nits d'estrena, quan l'obra agafa el roig blanc del compromís, quan el galan i la dama despullen el seu cor a la vista del públic, acostuma a sentir-se com una ona d'irreverències a la sala, és que el gat ha passat arran de la bateria com un facinerós, desfent la pompa de la situació. En aquest moment si el galan pogués deixar a la dama agafaria el gat i li extrauria el fetge. L'autor de l'obra, que s'està entre caixes tremolant com un gos, quant sent l'escàndol produït pel gat dels escenaris, li fa l'efecte que li tallen quatre mil·límetres de medulla; és una punxada especial a l'espinada que només coneixen els autors dramàtics.

El gat, però, per aquesta mena d'autors té gràcies especials. En les nits d'èxit sorollós, el gat s'acosta a l'autor feliç i li fa una ganyota perfecta, una ganyota d'aquelles que gastaven els profetes davant dels reis: és la ganyota de tocar de peus a terra.

En les nits de rebentada solemne, el gat s'acosta a l'autor inexistent i li ofereix les dues rodones lluminoses dels seus ulls, uns ulls vidriosos, líquids, fosforescents, llepats per la llengua de tots els diables, que denuncien la vanitat profunda i sense remei de totes les coses d'aquesta vida.

La merla de les carboneries. — Abans, a totes les carboneries del món hi havia una merla; ara els carboners s'han estandarditzat, i ja n'hi ha molts que no tenen merla, i fins n'hi ha alguns que tenen una gramola. Però en els barris vells, allí on els marxants de carbó conserven un aire patriarcal de dimoni dels «Pastorets», encara es troben bons exemplars de merla amb tota la ploma, amb el bec d'un groc pur i amb bastantes ganes de cantar.

Sembla que el carboner és amic de les merles per un fons romàntic de l'ofici. El carbó, i sobretot el carbó d'alzina, en les seves partícules brillants, manté el somni de la selva que l'ha engendrat, i el carboner de ciutat pensa en aquells dies d'hivern, o de tardor si es vol, en els quals el carboner de bosc produïx les grans fumeres wagnerianes acompanyat de les cançons dels ocells i del soroll de la font.

En aquests concerts de bosc, el cant de la merla és un dels més apreciats, el que té una certa consistència gatural que hom diria que és sobrehumana.

Podria ser també, que aquest romanticisme dels carboners fos un fil·la, i que la merla obeís simplement a una rutina ancestral. També és probable que el carboner mantingui la merla per un fi utilitari, per dedicar-se a la compra-venda i fer el negociet. Perquè corre la veu que una merla que ha viscut en una carboneria canta millor que les altres. Jo he vist un carboner que va vendre una merla a una senyora assegurant-li que cantava tota l'*Africana* sense deixar un compàs. Un altre carboner va oferir a una tia meua una merla que resava el *Parenostre*, el *Credo* i la *Salve*. La meua tia, que era molt de missa, s'ho va creure. Casos com aquest n'he vist bastants. El més natural és que els carboners estimin les merles perquè, com que són negres, així no se'ls coneix la brutícia del carbó.

Jo quan era petit i anava a estudi, passava per un carrer que en diuen de *les Beates*, i m'encantava cada dia amb una merla d'una carboneria pròxima a casa meua. Tant m'hi encantava, que me'n vaig enamorar, i per demostrar-li el meu afecte, cada tarda li portava un grill de mandarina.

Això em costava penes i treballs, perquè aquest grill de mandarina l'havia d'escamotejar del meu plat com si fes jocs de mans. Jo no volia que ningú sabés les meves intimitats i les meves preferències per la merla del carboner. A casa meua ho sabia tothom, i la meua mare més que ningú, però a l'hora d'anar a estudi em deixava fer el truc amb la mandarina, i tenia la coqueria de fer veure que no s'adonava de res.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

BRILLANTS

TOTS TAMANYSIQUALITATS

J. ROCA

RAMBLA DEL CENTRE, 33.

Passatge Bacardi, 2.

La guerra i la pau

Mussolini ha tornat a repetir el seu judici sobre l'any 1935: en ell, Europa entrà novament en guerra, lluitant per a la revisió de tractats i pactes que han vingut aprovant-se i imposant-se d'ençà de 1918, darrer any i fi de la guerra europea. En la nova guerra, segons Mussolini, a qui ha correspost la missió profètica d'annunciar-la, és reservada a Itàlia per part del destí una missió històrica superior: la de promoure-la i triomfar en ella. Itàlia creu que aquesta nova guerra, que es desencadenarà l'any 1935, serà la prevalència definitiva i gloriolosa del feixisme en el món. Perquè aquesta missió es realitzi, Mussolini arma les ànimes amb discursos bèl·lics i omple d'armes les mans dels feixistes. En 1914, la pólvora seca s'amagatzemava a Alemanya; en 1929 s'amagatzemava copiosament a Itàlia.

Un país a Europa segueix atentament tots els anuncis, preparatius i disposicions d'Itàlia: Rússia.

A part l'evolució del pensament i l'acció política a Rússia, així com en 1914 França seguia de prop les activitats militars d'Alemanya, Rússia segueix també de prop les d'Itàlia. Què passaria, si les profecies de Mussolini es complissin, i en 1935, en saltar Itàlia els Alps per envair Europa en nom de la doctrina feixista, Rússia, en nom del comunisme, llençés sobre Europa també els exèrcits bolxevistes? La guerra ha produït una reacció en el sentit de l'autoritat; però ha produït també, en major radi, una reacció contra l'autoritat autocràtica; ha produït també, a totes les nacions, un nombre incommensurable de desesperats i descontents; ha produït per sobre de tot una incontinència i no satisfeta apatècia de llibertat. El bolxevisme arrossegaria, per consegüent, més nuls que el feixisme. Però la guerra civil que seria cruelíssima, i que produiria revolucions i contra-revolucions, desagnaria, desarticularia, afebliria, espiritualment Europa. Europa deixaria d'ésser enfront del món la unitat de civilització que encara seguia essent avui. Altres continents més materialistes, menys depurats, econòmicament més forts, però intel·lectualment més febles, obtindrien l'hegemonia. La categoria humana, que ha arribat, en els reconeguts d'Europa, a límits excelsos, sofriria, amb aquest fet històric, un dolorós retrocés.

Quina conducta deuen seguir els pobles que no són Itàlia ni Rússia enfront de l'anunci d'aquest 1935 catastròfic? Armar-se per a intervenir en la pugna? Augmentar llurs presupostos de guerra? Amuntegar la pólvora seca? Pronunciar des de llurs Parlaments discursos bel·licistes? Encendre i desencadenar en l'ànima dels homes els odis i els instints agressius que semblaven morts? No. Gran és Itàlia i gran és Rússia; però és molt més gran l'àmbit de la terra. Els pobles interessats que la guerra no es produïx, a salvar Europa, no tenen d'armar-se per a la guerra, sinó per a la pau. I armar-se per a la pau significa en-

fortir i arrijar les institucions jurídiques nacionals i internacionals, la missió principal de les quals és aquesta: resoldre, sense necessitat d'usar les armes, les disparitats entre els homes i entre els Estats. La més elevada en jerarquia d'aquestes institucions és la Societat de les Nacions. A Anglaterra, França, Alemanya, Suïssa, Txecoslovàquia, les Repúbliques Americanes, poden donar a la Societat de les Nacions la més alta autoritat supranacional. I poden donar-l'hi per dos camins: desenrotllant-se democràticament dins d'ella, i sostenint, fora d'ella, les forces democràtiques que hagin constituït o aspirin a constituïr democràticament els Estats nacionals. És a dir: fer impossible la guerra per la quantitat de militants de la pau. Quantitat de militants que, acceptant la doctrina jurídica de l'agressor, s'avinguin a considerar fora de la llei el país que no es sotmeti a l'autoritat internacional i a procedir, en tots sentits, coordinadament i disciplinadament contra d'ell. En 1935, Itàlia pot trobar-se disposada a saltar els Alps, però el món pot trobar-se jurídicament i espiritualment disposat a imposar una sanció punitiva contra el país que cregui que sols les armes tenen d'intervenir en les pugnes internacionals. El problema, doncs, enfront aquest 1935, que Itàlia anuncia, prepara i espera, i que Rússia vigila amb el propòsit de complir el programa que no li fou possible en 1918, no està a posar-se a to amb Itàlia i Rússia, sinó a donar consistència a les idees, normes i institucions de pau impossibilitant que Rússia i Itàlia procedixin en 1935 com fou possible procedir en 1914.

Les autocràcies foren la guerra; segueixen essent-ho... Les democràcies són promesa i garantia de pau: ho són avui com mai hagin pogut ésser-ho... A les armes de les autocràcies, les democràcies poden oposar forces més poderoses que les armes: lleis. El que procedeix és que les institucions internacionals formades per aquest fi, advertint els perills que les amenacen i les responsabilitats que els pertocuen, cuidin de dictar aquestes lleis i de no permetre falsos oficials en elles i de procurar possibilitar el seu compliment a tots els qui les professin internacionalment. Més clar: de no donar cabuda en les milícies internacionals de la pau als professionals descobertament de la guerra, i de procurar la formació, coordinació i acció polítiques de les milícies espirituals de la pau.

MARCELÍ DOMINGO

Aquest número ha estat passat per la censura governativa

L'ESPORT QUE MATA

El dijous de la setmana anterior va morir en una clínica particular, el boxador francès Lluís Perazzo, que la nit abans a l'Olympia, el temple consagrat per a les grans manifestacions pugilístiques, havia fet un combat heroic. Un combat tan ple d'heroisme que, com el soldat de la Marathon que va esperar acabar la cursa per exhalar el darrer sospir, ell també va voler acabar el combat abans de morir. Després del desè round, desfet, esmicolat, calgué portar a Perazzo a pes de braços a la seva cabina i d'allí, cuita-corrents, en el cotxe de l'ambulància, a la clínica, on pocs hores després, moria sense haver recobrat el coneixement.

El digne jutge del Sud, a qui ha correspost la pràctica de diligències, ha fet tot el que els tràmits legals devien exigir-li que fes; ha pres declaració al manager, que no havia tingut esment que el seu "poulain" es badava el cap bo i colpejant-lo. Al director del combat, que només va veure que l'home pegava i que, com cap dels altres, no s'adona que Perazzo en realitat no feia més que debatre's amb la mort amb tota la dignitat de l'home lluitador. Han desfilat, a més a més, per l'escrivania judicial, el contrincant de la víctima; els jutges de ring; els empresaris; el president de la Federació, els metges al servei de l'empresa... Ha desfilat tothom i naturalment, tots hauran coincidit, una vegada més, que la causa de la mort de Perazzo només era imputable a la fatalitat.

L'esport torna a ésser l'assassí oficial, car no és aquesta la primera vegada que a Barcelona un home mor al ring. La tràgica llista fou iniciada ara fa un any i mig.

Aleshores, com també deuria haver-se de fer ara, el sumari es donà per clos, car en aquests accidents fortuits, no hi ha altre responsable legal que el mateix que s'ha causat el tort.

Dels esports espectaculars, cap tan trist com el de la boxa; cap altre es mou dins d'uns bastidors tan pudents com ella. En cap dels altres esports — professionals, s'entén — l'home sofreix un tan trist esclavatge com el del boxador. El dia que entre nosaltres surti un escriptor disposat a mostrar als ulls del públic tots els baixos fons de l'esport pugilístic, la seva fama igualarà la que s'ha fet Albert Londres amb els seus tràgics reportatges.

Potser que no sigui privatiu d'aquí; recordo que anys enrera els americans ens il·lustraven amb alguns "films" respecte les mesquines interioritats de la vida del boxador a aquell país. En tot cas, ací no hem donat figures d'importància mundial al ring, però jo us asseguro que l'explotació ha sabut organitzar-se amb tots els refinaments.

Es parla de tràfec de blanques i de cam-

panyes contra la toxicomania; però ningú no ha aixecat el vel d'aquest mercat inhumà que es fa amb la gent jove que se sent atreta al cop de puny, més que pel seu entusiasme a l'esport per l'anhel d'una glòria popular que més tard es redueix a l'almoïna de les miserables pessetes que necessita per viure.

A Barcelona hi ha un "trust" que domina el negoci de la boxa; un "trust" que ha sabut aplegar, amb la paciència i tenacitat del mercader jueu, metges, federatius, managers, àrbitres, professors de gimnàs, periodistes poc escrupolosos o inconscients. Tots plegats s'han fet forts i constitueixen una pinya difícil d'esberlar.

Els facultatius al servei del "trust", trobaran sempre el raonament científic per a justificar tots els fenòmens patològics que es produeixin a conseqüència dels combats desnivals. Els federatius trobaran sempre un article en el reglament per a no imposar sancions a l'empresa i sabran fer complir els contractes als desvalguts boxadors si aquests intentessin rebel·lar-se contra la tutela del "trust". Els managers coaccionaran de ferm els seus subdits per a fer-los boxar en condicions desiguals i poc humanes; els àrbitres sabran sempre vetllar per l'esportivitat quan es tracta de carregar el mort a l'infel·lix assalariat per donar el rebre cops de puny. Els professors de gimnàs sempre trobaran incautes que, a títol d'ensenyar-los cultura física, els fan servir de "sparring partners" els professionals que necessiten entrenar-se i pegar fort, sense prejudicis. Els periodistes complants sabran rodejar d'un nimbus gloriós els programes i en el cas de Perazzo callaran; així si algun no arriba a escriure a tall de funerals que es tracta d'un accident del treball com per vergonya s'ha pogut llegir en aquestes circumstàncies.

El "trust" té tots els tentacles a la mà perquè no li falli el negoci de carn jove. Sitia per fam el pugilista que no vol ajupir-se a les seves exigències. Allunya del ring, a l'àrbitre que no li acomoda. Destitueix federatius... si aquests s'atreveixen a resistir els seus mandats. Sap esgrimir l'amenaça contra el qui intenta plantar-li cara i pot destorbar-li algunes de les seves combinacions.

El "trust" té tota la força i es considera, qui sap si amb raó, molt fort, inexpugnable.

Tots els preceptes legals estan ben a cobert. No té per què témer res.

Davant la mort de Perazzo i dels altres que deuran seguir amb el temps no ens quedarà mai el consol de poder dir qui és el que ha matat.

En el ring barceloní, l'únic que assassina és l'esport!

VICENS BERNADES.

LA HUMANITAT DE MASARYK

i II

Com més observem la fisonomia moral de Masaryk, més creix la nostra admiració per aquest gran home. Les seves qualitats afectives i les seves dots d'intel·ligència ens dibuïxen una figura de polític perfectament equilibrat, completament adequat a les necessitats del seu poble, un polític de la mena dels realistes, que són els veraders i els més útils dels ideals que serveixen. Per als quals, com nosaltres, viuen en una col·lectivitat que ha hagut de suportar els inconvenients d'un sàcseig alternat dels entusiasmes frenètics, dels homes d'acció genials o dels doctrinaris escèptics i gelats, un home com Masaryk per força ens ha de fer una enveja sense límits. El seu realisme, però, no era un realisme absolut, no es confiava en el simple coneixement immediat de la vida ni del cor dels homes, sinó que tenia el control de l'idealisme que li donava força i el feia perdurable. Per això, com diu un dels seus admiradors, no sabia fer gaire cas de les sàvies fórmules dels economistes ni de les mediocres habilitats dels polítics. El que el preocupava era saber mesurar el seu ideal segons els materials que tenia a mà per edificar-lo. Evitava sempre de confondre la generositat amb la ingenuïtat i la candorositat.

A casa nostra, el cas de Masaryk té tot el caràcter d'una lliçó exemplar. La gent senzilla sense pretensions exagerades ni extemporànies; els que no s'acaben de distreure amb febrilismes, occitanismes, avantguardismes ni amb altres derivatius ben intencionats i fórmules recreatives; els que es donen compte de la desolació moral que els volta, no tenen cap més remei que sentir l'absència d'una gran figura tutelar.

La desorientació actual prové probablement, més que dels defectes del poble, d'aquesta absència. En el fons del desengany col·lectiu hi ha la figura velada de la deserció o de la reculada.

Per això el poble va quedar sorprès quan, no fa gaire temps, el senyor Cambó l'acusava de trobar-se en crisi de manca d'energies. Ja és extraordinari que es vulgui acusar el poble d'alguna cosa després dels mals exemples que li han donat.

Cercant els trets senzills de la personalitat de Masaryk i senyalant un contrast conegut que ens hi ajudi, podríem dir que la seva contrafigura és, si fa o no fa, el senyor Cambó. Amb això ja es comprendrà que Masaryk, quan va trobar-se davant d'un poble ineducat políticament, sense energies i indisciplinat per haver-se desvestat de l'exercici del poder, va preferir educar-lo personalment, amb la seva conducta i el seu talent, que no pas limitar-se a lliurar-lo a les ensenyances indirectes i llunyanes d'uns quants professors a sou. Altrament, Masaryk va creure que en el seu poble hi havia coses urgents a resoldre i de la mateixa manera que el cirurgià en el llit d'operacions no s'entreté a explicar anatomia al pacient, el que era llavors professor de la Universitat de Praga, va creure sempre que l'educació del seu poble havia d'ésser una educació moral i política, operant damunt dels fets immediats; una educació d'urgència. Els clàssics grecs i llatins no eren prou directes pel cas.

També es pot comprendre que Masaryk, que va acreditar-se com un polític hàbil en tot moment, en el de la diplomàcia i en el de la guerra, edificà la seva obra total damunt l'educació del seu poble, i en la seva voluntat, la qual cosa ja fa entendre que no era cap temperament autocràtic ni cap taumaturg dels que ofereixen la salvació del país amb fórmules de prestidigitador, tot escamotejant la llibertat. Masaryk era partidari de fer les coses amb lògica; per això va creure que el que calia perquè el seu poble pogués prosperar era unir-lo. Unir-lo, no pas advocant per una vagorosa unió sagrada, que adormís tots els problemes en benefici de la classe dominant, sinó revifant-los, lluitant, com abans havia fet Joan Huss, contra l'Imperi i contra tot el que aquest representava. Per això la unió que cercava era una unió viva.

Sabia que el seu país no era únicament una parcel·la en el mapa d'Europa, ni una història, ni un sentiment, sinó que era tot un complex social, al qual calia protegir per evitar la disgregació. Per això cercà per damunt de tot la defensa dels més febles i fustigà les castes privilegiades i la burgesia. Masaryk, abans de redimir el seu país, va pensar a redimir els seus ciutadans. Aquesta va ésser la feina de tota la seva vida. Cap a les seves velleses va veure triomfar la seva obra. Aquesta era, però, tan sòlida i tan sentida, que encara que no hagués estat reconeguda per les cancelleries, sempre hauria restat segellada amb tot el seu inalterable prestigi en el cor dels seus compatriotes.

JOAN MARLET

CALZADOS MINERVA

Sociedad Anónima

Calcats Minerva S.A.

Via Laietana, 30

La Barcelona dels nostres pares

D. Francesc de Paula Rius i Taulet Primer Marquès d'Olerdola

II

Les empreses més fecundes tenen sovint el seu origen, no en les persones de seny i direcció com semblaria, sinó en l'audàcia d'aventurers que per a subvenir a les necessitats de la seva vida dispendiosa han de regirar el món. Una d'aquestes empreses va fer l'Exposició Universal de l'any 1888.

No vol dir que vulguem rebaixar el mèrit que pot correspondre als seus organitzadors, Rius i Taulet, Girona, etc.; però si fem la història dels fets veurem que aquests barons, encara que van posar totes les seves energies a la tasca, d'antuvi no haurien tingut mai la idea d'una semblant empresa.

Historicament la idea de l'Exposició va començar de la següent manera:

Un dia, a Olot, cap a l'any 1886 va pre-

POBRE DON FRANCISCO!

Despert, somiant, nit y dia, la seva preocupació es pensava quan vindrà l'hora d'andà a obrir l'Exposició.

(De L'Esquella de la Torratxa, núm. 486, 5-V-1888.)

sentar-se a la casa senyorial dels Vayreda un senyor molt mudat, que poques hores abans havia llogat quatre habitacions a la fonda principal de la població.

Aquest era D. Eugeni Serrano de Casanovas. Havia estat intendent de les tropes carlines a Catalunya i, amb aquest motiu, havia residit a Olot uns quants anys; d'aquí provenia la seva amistat amb el pintor Vayreda. En l'actualitat dirigia «La Gazette des Touristes», revista molt llegida pels balnearis. Era un home loquax i optimista.

Arrencada la conversa, el visitant va explicar que tenia a la mà un negoci fantàstic. Es tractava de transportar a Barcelona tota la ferraamenta de l'Exposició Universal d'Anvers. Ell d'això en deia «la parte arquitectónica». Ell amb d'altres l'havia adquirida a baix preu i calia organitzar una Exposició Universal a Barcelona. El negoci no podia ser més clar. Però li calia, no diners, però sí una recomanació per a una persona que pogués introduir-lo en el món oficial barceloní.

En Vayreda va quedar de moment sorprès i no va saber què dir-li; a l'últim, per a treure's el visitant del damunt i, fins a cert punt engrescat per la retòrica del personatge, va fer-li una carta de presentació per a En Pirozzini, que aleshores havia organitzat algunes exposicions a Can Parés i a l'antic Palau de les Belles Arts, orfí d'art i home d'empenya, que alguns anys havia fet el seu estiu a Olot.

Ràpidament va marxar Serrano cap a la

ciutat comtal. I un bon dia va presentar-se a la casa d'En Pirozzini de la mateixa manera insospitada que s'havia presentat a Olot a casa d'En Valreda.

«Barcelona es una gran ciudad, y es preciso que marche a la cabeza de la civilización — deia fent grans bocades, amb marcat accent gallec, alterat per la influència francesa —. Yo tengo en mi mano un negocio importantísimo y que puede interesar a todos; no le vengo a pedir dinero, ya que dispongo de abundantes capitales, únicamente le suplico me halle sitio para emplazamiento» (pronunciava *amplazamiento*). «Nada; usted se viene hoy a almorzar conmigo, y resolveremos la cuestión».

I se l'en va dur. A la porta s'esperava una berlina amb un cotxer de copalt i escarapella.

Pirozzini va tenir la virtut d'endevenar que darrera d'aquella fantasia hi podia haver una cosa d'importància, i va comunicar el projecte al Sr. Fontrodona, regidor de l'Ajuntament i company addicte d'En Rius i Taulet. Era un home notable pel seu volum, la seva golafreia i el seu tirar endavant en totes les qüestions.

«Home — li va respondre —, ja és difícil, però no impossible; i fóra ben bonic. Precisament ara quan se'ns hagi acabat el monument a Colom, que només ens falta penjar-hi el baròmetre i el termòmetre a cada banda de la columna, no sabem què fer per a entretenir la gent de la ciutat. Presenti'm aquest senyor. Jo en parlaré a En Rius i Taulet».

En Rius i Taulet va sortir entusiasmat de l'entrevista. D. Francesc, més que un home d'un gran talent, era d'una quantitat d'entusiasme inexhaustible. De seguit va mirar de fer una junta, obtenir un decret, adquirir tot el ferro vell que li venia En Serrano, i que no va servir de res, etc.; és a dir, prendre aquell cúmul de mesures encertades i desencertades que, en conjunt, creen l'èxit de les coses d'aquesta vida.

Per a no trobar entrebancs en el govern, va empecar-se una brigada d'obrers municipals que només existien en el paper; però la quantitat consignada acudia a les mans de D. Angelita, muller d'En Sagasta.

Com que moltes persones qualificades li van fer el buit, va cridar al jove d'aquell temps. En Domènech i Montaner va ser encarregat de força de les obres; i així que En Domènech no era correligionari de don Francesc.

Finalment, davant un personatge de la força econòmica i el prestigi de D. Manuel Girona a la comissaria régia, va coronar els seus esforços. D. Manuel Girona, en realitat, va ser qui va assegurar l'èxit de l'Exposició.

Es a dir que el pensament, de mans de l'aventurer va passar al polític, i del polític a l'home d'afers. Aquest és el camí usual de totes les grans idees.

Però, Rius i Taulet, si bé no és l'inventor ni el principal executor de l'obra, se n'ha endut tot el mèrit i amb raó. Perquè va ser qui va comunicar-li aquella empena, filla del seu entusiasme, sense la qual els llampecs genials dels aventurers ni les petjades fermes dels homes de negocis, no poden dur enlloc. Perquè D. Francesc de Paula Rius i Taulet era un polític, és a dir, una font d'entusiasme; car l'administració dels entusiasmes és, pròpiament a dir, l'ofici dels polítics.

Era també honestíssim; va morir pobre. I dol de dir que només degut al fet d'haver mort pobre es veu respectada la seva memòria entre els barcelonins. Si per casualitat hagués deixat ni que fossin deu mil drets, tothom picaria l'ullet parlant del seu nom.

ROSSEND LLATES

El que conta un home que va pujar al patibul

Pot servir per argument de pel·lícula, i ha estat una cosa real, una mica més important que el fet d'execució.

Jim Martin era un home de Sacramento que fou culpable d'haver assassinat la seva dona, i de resultes, condemnat a mort. Budd, el seu advocat, no va creure en el crim. El cadàver no havia estat trobat. Fetes perquisicions, la dona de Jim Martin fou trobada viva a San Diego. Confessà que havia inventat la mentida per perdre el seu marit, al qual odiava implacablement, enduta per la gelosia. Com a les pel·lícules l'ordre de suspensió de l'execució va arribar just uns segons abans que Jim Martin fos penjat.

Jim Martin ha contat les impressions de la seva estada en capella i dels moments que precediren l'execució que no va arribar a tenir lloc. Macdowell ho ha transcrit.

«Vaig entrar en capella el dia abans. «Jo havia estat corista a l'església de Sacramento. La meua missió no m'havia mai preocupat gaire. Hi anava simplement perquè em pagaven la meua bona veu de baix. En el fons em reia una mica del capellà, tan fervorós quan resava i tan eloqüent quan predicava. Ara, no obstant, pensava que després de tot, qui sap si ell devia tenir raó. Em vaig deixar caure al matalàs i vaig adormir-me. Vaig somniar que la meua execució havia estat ajornada... L'endemà al matí em va venir a veure un capellà catòlic, em va animar, i vàrem resar tots dos, de genolls. Va marxar, i jo vaig restar tot nerviós. Vaig menjar una mica. S'apropava l'hora. Tot, en mi, es rebel·lava contra l'Estat, els jutges i els funcionaris que havien de venir aviat a cercar-me per dur-me a la mort».

«Les minuterres del rellotge que hi havia a la capella assenyalaven tres quarts de deu. Només em quedaven quinze minuts de vida. Em va costar un gran esforç de voluntat no caure».

«Les deu. A la darrera campanada, una clau féu grinyolar el pany i el forrellat va escórrer-se. Entraren quatre guàrdies, acompanyats del Cap de la presó. Aquest em va llegir la sentència de mort. Els guàrdies m'agafaren sense gaire amabilitat. Em lligaren els braços als costats. Era el començ de la fi. No vaig cri-

dar ni tan sols vaig dir res. Començarem a caminar deu o dotze metres i vàrem entrar on hi havia el patibul. La meua ànima va rebellar-se en veure que hi havia gent que esperava veure com em penjaven».

«Vàrem començar a pujar els graons del patibul: un, dos, tres, quatre, cinc. En vaig comptar tretze. Mal número. Quan vaig ésser dalt vaig veure el llac escorredor. De seguida m'hi vaig veure sota. Un guarda m'el va passar pel cap i m'el va estènyer al coll tan fortament que de poc no m'escanyava. Un altre em va lligar fortament els turmells. La meua visió d'aquells morbosos espectadors va desaparèixer de sobte perquè em tapaven la cara amb una caputxa».

«En els pocs segons durant els quals m'ajustaven la corda i es feren els altres preparatius, vàrem desfilat pel meu cervell un milió de pensaments. Tota la meua joventut dia per dia va passar davant meu. Però la darrera cosa de què vaig recordar-me, fou un fet, que encara que costi de creure, va dibuixar, sota la caputxa negra, un somriure en els meus llavis. Vaig recordar-me, que un dia, potser feia trenta cinc anys, quan era un noi, vaig voler saltar una tanca d'estaques per robar magranes, i vaig quedar penjat pels pantalons d'una de les fustes, sense que em pogués desenganxar. Vaig plorar, vaig donar qui sap les puntades de peu, vaig intentar desfer-me dels pantalons per recobrar la meua llibertat. Tot fou inútil. Al cap de una hora, fou l'amo de l'hort mateix qui em va alliberar, em va clavar quatre mastegots i en va fer anar a casa».

«Es que el butxi no té pressa? — vaig pensar. Vaig sentir que m'ajustaven novament el llac a la gola. Vaig sentir un timbre i un siseig imposant silenci. Era el senyal. Vaig perdre el coneixement. Quan vaig tornar en mi em vaig trobar a l'hospital. Em va costar molt de donar-me compte que no era mort. El Cap de la presó em digué que la meua execució havia estat ajornada indefinidament».

«Quan vaig pujar al patibul tenia el cabell negre atzabeja. Quan, dies després em vaig veure en un mirall, el tenia blanc».

J. V.

Feu fer els vostres gravats en la

UNIO DE FOTOGRAVADORS

CORTS, 481 : Telèfon 33421

LES LLETRES

Una aventura inèdita de Sherlock Holmes

Conte inèdit de JOSEP MARIA PLANES

Sherlock Holmes encengué novament la seva pipa—aquella famosa pipa en forma d'interrogant—, aixecà de la butaca, donà tres voltes per l'habitació i, en començar el volt que feia quatre, s'aturà en sec, i digué:

—Es un fàstic. Fa més de quinze dies que no hi ha hagut cap crim misteriós.

El seu amic Watson, que assegut davant la taula del despatx estava corregint uns originals de Conan Doyle, aixecà el cap vivament, esguardà amb atenció el seu amic, i confirmà, amb aire convençut:

—Realment, és un fàstic.

En vista de que estaven absolutament d'acord, ni l'un ni l'altre cregueren oportú allargar la conversa. Sherlock seguí passejant i Watson reprimí la seva feina.

Amb això, passaren un parell d'hores, transcorregudes les quals Sherlock i Watson continuaren en les seves respectives activitats fins una hora més tard. Feia, ja, 180 minuts del seu diàleg, i la cosa no portava pas l'aire d'amenitzar-se poc ni molt, quan sonà el timbre de la porta.

—Es el timbre—afirmà Watson.

—No. És un crim!—corregí Sherlock, amb els ulls estranyament il·luminats.

—Es el timbre que ens anuncia un crim—rectificà Watson.

—No. És un crim que ens anuncia el timbre—ratificà Sherlock.

Watson contemplà Sherlock, sense contenir la seva admiració. Després, li demanà tabac per la pipa i després entrà el criat acompanyant un home.

El nou vingut, com tots els nou vinguts que anaven a parar a casa del famós detectiu, anava estranyament vestit. Portava barret, coll, corbata, camisa, americana, armilla, pantalons, mitjons i sabates, però Holmes remarquè de seguida que aquell barret, coll, corbata, etc., tenien un aire sospitosos. Per què? Ah, fills meus, això és demanar massa! De totes maneres, és probable que ho sapiguem més endavant.

—Jo...—començà el nou vingut.

—Calieu!—interrompé Holmes—. No digueu res fins que jo us preguntui.

Amb aquestes, el famós detectiu encengué la seva pipa i reprimí els seus viatges de cap a cap de l'habitació. Watson remarquè, però, que, ara, els seus passos eren molt més ràpids i nerviosos. Això durà una hora i mitja. El nou vingut, amb el barret als dits, no havia gosat moure's del costat de la porta, tal com estava quan va entrar. Watson contemplava l'escena amb un somriure misteriós.

—Seieu!—ordenà Holmes al nou vingut.

Aquest es va assegurar. Sherlock despenjà un violí de la paret i es posà a tocar la Serenata de Toselli. Això durà cinc minuts justos, després dels quals s'assegué, feu espètergar els dits, i digué al foraster:

—Encara que us sembli estrany, tota aquesta estona jo he estat treballant per vos. Començo ja a tenir formada una idea bastant definida del vostre cas. Sobretot, no em digueu una sola paraula que vagi més enllà del que us preguntui. Un sol mot indiscret, d'inèxper en aquests afers, podria tirar per terra tota la bastida de les meves deduccions.

—Senyor, jo...—interrompé el foraster amb veu llastimosa; però un gest imperiós de Watson el reduí al silenci.

Holmes féu com aquell que no s'hagués adonat de l'incident, i continuà:

—Vós sou fill de Londres, oi?

—Sí, senyor.

—Porteu cap document vostre?

—Sí, senyor.

—A veure!

El nou vingut allargà a Holmes un document personal d'identitat. Aquest se'l mirà uns instants i el deixà damunt la taula.

—Vós sou casat—continuà.

—Sí, senyor.

—Teniu tres fills.

—No, senyor—digué tímidament el foraster.

—Teniu tres fills!—afirmà Holmes amb energia.

—No, senyor. Els tenia quan van estendre'm aquest document, però de llavors ençà se me n'ha mort un.

Holmes l'escoltà, nerviós, i digué:

—Mireu, si heu de començar a contradir-me, més val que pleguem.

—Però, senyor, faci's càrrec...

Un cop de puny de Watson damunt la taula, tallà en sec el petit discurs. El bon home contemplà els dos senyors tot escorregut, i s'empepetí, encara, dintre la seva humilitat.

Els ulls blaus de Holmes baixaren del sostre, on havien estat fixats uns moments, i s'aturaren sobre el foraster. Era una mirada freda, incisiva. A la fi, Holmes trencà el silenci, i digué calmament, arpenjant-se sobre cada paraula:

—Per què m'enganyeu?

El foraster quedà esbalat. I, mig tartamudejant:

—Que jo us enganyo? Déu meu, senyor, no us he dit cap mentida! Us ho juro!

—Per enganyar—seguí Holmes amb el mateix to—no s'ha pas de parlar. No totes les mentides són verbals...

—Francament, no us entenc, confessà el foraster amb sincera convicció.

—Oh, està clar que no m'enteneu!—replicà Sherlock amb aire probablement mofo. De moment, no us convé pas gaire d'entendre'm.

El foraster no contestà. És l'limita a arronçar les espatlles amb gest aclaparador.

—Segons diu el document que m'heu enviat—continuà Holmes—vós viviu al carrer Rivers. Abans de venir aquí, heu passat pel carrer Saint James, o sigui un barri completament oposat al vostre. Heu passat pel carrer Saint James i, davant meu, heu fet tots els possibles per amagar-m'ho.

—No recordo—interrompé el foraster—que hagi dit un sol mot sobre aquest afer...

—Evidentment. No heu dit un sol mot, però ja us he explicat abans que no era pas això l'important. En el carrer Saint James, hi ha una sucursal de Telègrafs. Davant d'aquesta sucursal, hi estan fent obres, i a conseqüència d'això tot el carrer està ple d'un fanguet roig que no existeix a cap més altra banda de Londres. Les vostres sabates, estaven brutes d'aquest fanguet roig, però, abans d'entrar aquí, vós heu tingut molta cura a netejar-les. De totes maneres, no ho heu fet pas prou bé perquè no restés una miqueta de fang delator. N'ha quedat prou perquè jo sapigués que havien passat pel carrer Saint James. Ja veieu que la vostra estratagema ha resultat inútil.

El foraster oferí un aspecte desolat. Obria la boca, com un peix fora de l'aigua, però les paraules no li sortien. La mirada freda i tallant de Holmes se la sentia fins a dins dels ossos i això l'acabava d'atabalar. Finalment trobà manera d'explicar-se una mica:

—Es evident que he passat pel carrer Saint James. Precisament he anat a l'oficina de Telègrafs de la qual heu parlat...

—Ah, heu anat a Telègrafs?—interrompé Holmes amb un crit de triomf.

—Sí, senyor. A més, si m'he escurat el fang de les sabates, abans d'entrar, no ha estat per cap propòsit criminal, sinó simplement per no embrutar-vos el pis...

Watson es cregué en el deure d'intervenir. Una rialleta d'infinita suficiència acompanyava les seves paraules:

—Per a no embrutar el pis! No veieu que l'excusa es massa pueril, massa banal perquè ens l'empassem?

I en un carnet de notes on havia estat apuntant coses des de que el foraster entrà a l'habitació, hi va escriure: "Mancat d'imaginació".

Mentrestant, Holmes s'havia aixecat i de la biblioteca en tragué un volum. Era la col·lecció de la revista "London News", corresponent al segon semestre de l'any 1840. La fullellà amb gran atenció i, detenint-se tot de sobte, preguntà al foraster:

—Heu dit que se us havia mort un fill?

—Sí, senyor. L'any passat, pel mes de maig...

Holmes no contestà. Tornà el volum a la seva plaça, s'assegué damunt la taula de Watson, i amb un posat una mica absent es posà a contar els perillsos que hi havia dintre d'una escura-plum de vidre. Mig girat d'esquena al foraster, sense ni tan sols mirar-se'l, reprimí l'interrogatori.

—Vos fumeu?

—De vegades...

—Us he preguntat si fumeu. Respongueu si o no.

—Doncs, sí.

—Us agrada passejar pel riu, amb barca?

—No sé; no ho he fet mai. Però em sembla que no m'agradaria. Sóc molt propici al mar.

—Ah, sou propici al mar—digué Holmes arpenjant-se sobre cada síl·laba—. I per què fumeu, doncs, si no heu anat amb barca?

—Com heu dit?

Holmes repetí la pregunta.

—Perdoneu, però no se m'havia acudit mai que aquestes dues activitats poguessin guardar cap relació entre elles...

—Fixeu-vos bé amb el que em contesteu—digué Holmes—i sobretot, no em torneu a enganyar!

Una pausa seguí a aquestes paraules. Finalment, el foraster, fent un gest de súplica, digué:

—Senyor; em voleu deixar explicar?

—No!

Nova pausa, que aquesta vegada va trencar Holmes:

—Ahir a la nit, vau anar al teatre?

—No, senyor...

—Per què, no?

—Què sé jo, pobre de mi! Probablement pel mateix motiu que no hi aniré avui i que no hi vaig anar abans d'ahir...

—Us agrada la mermelada?

—Això depèn...

—Depèn de què?

—De la mateixa mermelada. Si és de prunes m'agrada; si no és de prunes, no m'agrada.

—La vostra dona, és rossa o bruna?

—Ni rossa ni bruna.

—Com s'entén això?

—No ho sé. El més probable és que sigui cosa de l'edat. Té els cabells totalment blancs.

—Es gelosa, la vostra dona?

—Molt!

—Com ho sabeu?

—Que com ho sé? Com hi ha món, tinc els meus motius! I d'una gelosia perillosa, demés. Quan s'enfurisma, es pot ben dir que no s'està de res. Ni, ara amb els anys que tinc, i que en certa manera ja he fet a tots, em deixa tranquil...

—Us pega?

—De vegades, sí, senyor.

—Amb què?

—Això depèn de l'estri que tingui més a la vora. Una escombra, un bastó, els espaldadors... De totes maneres, si té temps de triar, les seves preferències són pel bastó.

—I què deieu en aquell telegrama?

El foraster obrí uns ulls com unes taronges, com unes taronges plenes d'admirada sorpresa.

—Quin telegrama?

—El que heu enviat abans de venir aquí.

—Senyor, no he enviat cap telegrama.

—Ja ho sabia.

—Ah sí? Doncs cregui que he celebrat. He anat a Telègrafs, simplement per demanar al meu fill, que treballa a la sucursal del carrer Saint James, que em donés l'adreça de vostres.

Holmes es donà un cop de mà al front i somrigué amb certa desil·lusió.

—Sí—digué—, ara ja sé el que em direu: Que veniu per l'anunci, oi?

El foraster hi posà la cara de satisfacció, pròpia de l'home que s'ha tret un gran pes de sobre.

—Ai, gràcies a Déu—digué—. Sí, senyor, vinc per l'anunci. He llegit que vostres necessitaven un jardiner, i com que fa tres mesos que estic sense feina...

—Sí, sí—interrompé Holmes amb aire mig amagat—. Ara diréu que de jovent n'havieu fet de jardiner, que teniu un gran amor a l'ofici, encara que heu passat molts anys treballant en una fundició...

—Just, exacte! Però com ho heu endevinat tot això?

—Oh, si només hagués endevinat això rai! Doncs mireu, ho sento molt, però heu fet tard. Aquest matí hem concedit la plaça.

Holmes tocà un timbre i a l'instant aparegué el criat.

—Podeu acompanyar aquest home a la porta.

El foraster s'acomiadà i digué algunes paraules d'excusa.

—Que sabeu quina hora és?—preguntà abans d'anar-se'n.

—Les nou de vespre—digué Watson.

A l'escoltar això, el foraster hi posà una cara de gran esfermeiment.

—Les nou del vespre, ja!—s'exclamà—. Ai, ja meua dona! La que m'espera quan arribi a casa!

I el nostre home desaparegué amb un posat tremolant abatur.

Un cop es quedaren sols Watson i Holmes, aquest, senyalant la porta per on acabava de sortir el foraster, digué:

—Es un dels homes més vius que m'he topat en tota la vida.

—Voleu dir?—replicà Watson amb aire de dubte.

—I tant! Cal veure només amb la finor que ha fet el seu paper.

—Crecieu que ha representat algun paper extraordinari?—digué Watson, que no acabava de veure la cosa tan clara.

—Però és que sou orbi, amic meu? Aquest personatge està complicat en un crim. Quin crim?, em preguntareu. Ah, senyor, aquí està precisament la gràcia, la seva gràcia en desapar-ho, més ben dit, ell ha vingut aquí, per veure si estíveu informats.

—Per què l'heu deixat marxar, doncs?

—Perquè he vist que no hi havia res a fer. Quan m'ha dit allò de la mermelada deseguida m'he donat compte que l'home no "cantaria". He prosseguit el diàleg, per tantejar-lo, però en veure que per aquest camí no en treuríem res, jo mateix li he facilitat la sortida amb allò de l'anunci.

—Però, voleu dir que aquest home no venia precisament per l'anunci, i per res més?

—Ai amic Watson, i que en sou d'innocent. Us agraden massa les solucions simples, vellaquí. La veritat és sempre complicada. Podeu estar ben segur que aquest home està complicat en un crim. El meu nas, sortosament, no m'enganya mai...

L'endemà, Holmes i Watson seien en la mateixa habitació en què els hem deixat. El gran detectiu fumava la seva famosa pipa en forma d'interrogant i el seu amic estava fullejant un diari. De sobte, Watson, féu un gran crit.

—Què passa?—digué Holmes.

—Mireu què diu el diari!—i amb el dit assenyalava una nota de la secció dels fets diversos.

Holmes llegí, en veu alta:

—«Ahir, entre deu i onze del vespre, es va cometre un crim en la casa número 320 del carrer de Rivers (pis cinquè, tercera porta). La víctima fou Ernest Gaynor, de 65 anys, casat, amb dos fills. El matà a cops de bastó, la seva dona. Sembla que el motiu del crim no és altre que un afer de gelosia. Segons ha manifestat l'assassí, el seu marit arribà molt tard a casa. Intentà explicar el seu retard dient que dos senyors l'havien entretingut amb motiu d'un anunci. Naturalment, la muller no es va creure l'explicació. Sorgí una gran disputa, acabada amb baralles. Un cop de bastó en el pols esquerre deixà sense vida l'infelicitat "calavera"».

Acabada la lectura, Holmes i Watson es miraren llargament, sense obrir la boca. Finalment, Holmes, digué:

—Ho veieu, ho veieu, com el meu nas no m'enganya mai? Quan jo us deia que aquest home estava complicat en un crim, sabia el que em pensava. L'únic que no s'em va arribar a acudir fou d'atribuir-li precisament el paper de víctima. Però pel demés...

Watson no sabia pas com demostrar la seva admiració pel seu famós amic. Una abraçada forta, cordial, emocionada, fou el seu tribut d'homenatge a aquell cervell excepcional.

JOSEP MARIA PLANES

Agència exclusiva per a la venda de

MIRADOR

Societat General Espanyola

de Llibreria, S. A.

Barbarà, 16 Telèfon 12781

BARCELONA

AUTOMOBILISTES

Llista il·lustrada tramesa gratuïtament

LIBRERIA FRANCESA

Rambla del Centre, 8 i 10

ELS LLIBRES

MADRID (un dietari), de Josep Pla

«Es una tendència atàvica. De jovent he vagabundejat molt. He estat allò que s'anomena metafòricament un gos sense collar.» Això diu Josep Pla en un indret del seu *Madrid* que ha publicat de poc. (De poc? Sí; bé que vell de vuit anys, gran part del llibre és inèdita. En part no ho és: les persones de bona memòria recordaran, tot llegint-lo, aquells articles en castellà que Pla publicava a *La Publicidad* del temps d'En Jori; alguns d'ells són reproduïts —potser retocats— en aquest llibre. D'altres romanen encara a la col·lecció del diària esmentat.) Volem creure que el vagabundeig de Pla ha persistit més enllà del temps en què ell es qualifica de jovent. Volem creure que, amb intermitències potser, encara dura. Però ha eixamplat els horitzons del seu vagabundeig, els ha estès per tot Europa. La immensa majoria de la seva producció és filla d'aquest vagabundeig. A risc de contradir-lo, creiem que la part millor de la seva obra li ha estat suggerida pel vagabundeig.

Què són, sinó els fruits d'aquest, els seus articles de viatges, una part dels quals integra totalment o parcialment llibres com *Coses vistes*, *Llanterna màgica* i *Cartes de Lluç*?

Quant a nosaltres, és aquest el Pla que preferim, el Pla vagabund de paisos més que el Pla vagabund d'idees. I aquí hem de fer una curta digressió.

En les primeres planes del llibre, recollim aquestes paraules: «...em vaig perocupar —per un sentit primari de la previsió— de quin era el meu camí natural. Com que encara no l'he trobat, he viscut, intel·lectualment, en una constant, desagradable intermitència. Això ha accentuat el meu aire flotant, no m'ha deixat fixar.» Segons Pla, aquestes frases són escrites en febrer de 1921. Amb la mà al cor: no les escriuria també ara? Està ben segur d'haver cristallitzat en el sistema del Born, oposat al del carrer de Ponent, per usar l'eufemisme nomenclatura de la seva cristal·lografia particular? I, seguint la imatge —amb el risc que els minerals trobin forçada—, ¿no és un cristall amb tants eixos de simetria que no el podem insiure en cap sistema cristal·logràfic conegut —o és un cristal·loide, sense cap eix de simetria?

Madrid és un llibre, ho tornem a dir, de vagabundeig. És el llibre d'un xicot que es passeja per Madrid i per algunes altres ciutats castellanes, volta pels carrers, enraona amb els companys de despesa, assisteix a tertúlies de cafès, visita el museu del Prado, escolta discursos al Congrés. De tant en tant, llegeix: els diaris, les *Memories* de Saint-Simon, *La Bíblia a Espanya* de Borrow (la traducció espanyola d'aquest llibre es publica per aquell temps), etc., etc. Aquest xicot que vagabundeja té, entre els seus coneixuts, una certa fama de «plaga», a despit de les preocupacions serioses que de tant en tant el capgüen. Aleshores, vuit anys enrera, es podia ésser més «plaga» que ara. I En Pla no se n'estava amb tot i la seva afició a transcendentalitzar sovint, *Madrid* és un llibre amb plagas magnífiques. L'autor està dotat d'una visió del grotesc com potser cap altre escriptor català la posseeixi igual; el còpsa tot seguit, l'apura fins a semblar que l'inventi. Però no us atrevireu a dir que acabi de divertir-se: hi ha un fons de pessimisme traspuja, vulgui-ho o no l'autor, de cap a cap del llibre. Que aquest és un món de follia grotesca i delirant, que la vida és una trituració implacable, és de les idees d'En Pla la més persistent en tot el que ell ha escrit, a través de

totes les variacions que se li puguin observar.

José Pla té més d'un punt de contacte amb Léon Daudet, el bon Léon Daudet, el memorialista (en el sentit francès, no en el barceloní, de la paraula), l'home del qual segurament no llegirem mai més cap novel·la, sinó únicament els assaigs, tan barrejats amb fets esdevinguts, amb persones de realitat històrica, amb paisatges urbans o del camp, amb ambients evocats amb força. Com ell, Pla sap evocar ambients i figures, paisatges i ciutats. Troba els lligams entre uns i altres, entre els homes i els medis.

Aquesta introducció de l'atmosfera, del «climat» és feta més a la manera de Léon Daudet que no pas a la dels novel·listes anglesos contemporanis: per trets més aviat gruixuts, amb un llenguatge pintoresc; no amb aquell incòpable maneig dels imponderables que fa caure de les mans d'un primari les millors novel·les angleses actuals.

No sabem si les descripcions d'En Pla trobaran impugnadors col·locats en el punt de vista de l'exactitud material i de l'objectivitat. Personalment no estem en situació de discutir-les ni de defensar-les des d'aquest punt de vista. Però cal no oblidar que un llibre com aquest, i com altres del mateix Pla, no ha d'ésser, necessàriament, un succedani del Baedeker.

Com a inexactituds, o almenys afirmacions arriscades, en discutirem dues. L'una, que Borrow sigui «el més famós escriptor anglès»; l'altra, que al museu d'artilleria, Pla hagi pogut veure canons amb reputats a l'exterior.

D'aquest llibre d'En Pla hom conclouria, com s'ha fet altres vegades, demanant-li una novel·la. «Un home que es troba davant la vida en una actitud de curiositat, per al qual «hi ha dos grans misteris en el món de la realitat: el misteri de la sensuositat i el misteri de la moralitat col·lectiva» (i el de la individual, afegirem), un home que el millor que té és un talent (una mica mal administrat) d'escriptor, hauria de fer la més alta provatura, una novel·la gran (perquè *Relacions* no ho era pas).

Ja sabem les dificultats. Josep Pla mateix, parlant de les gregueries de Gómez de la Serna, diu: «Una cosa difícil de fer en literatura és un paisatge. Més difícil, encara, és fer un retrat, un bon retrat, no un retrat cubista, sinó un retrat que després d'haver-lo llegit el pugueu anar seguint amb un llapis, pels ulls, pel nas, la boca i les orelles fins a quedar completament dibuixat. I el més difícil que hi ha en literatura és fer una bona novel·la, una descripció, això és, lligar, posar amb naturalitat, si pot ésser amb gràcia, un home sobre un paisatge. En un mot: és molt més difícil de fer el Sorel de Stendhal que no pas fer un llibre dedicat als fanals de la il·luminació pública o a les xemeneies de les poblacions importants.»

Li demanem que faci novel·la: a) perquè la qüestió d'aquest gènere literari en la literatura catalana ens afecta molt profundament; b) perquè a Pla se li pot exigir una obra d'envergadura, puix creiem que no ha donat de si el que hom n'espera; c) perquè, un cop feta la novel·la